

ΔΩΡΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Μια Κυριακή
με την Αλεξάνδρα

*Στις κόρες μου
Δήμητρα και Μαγδαληνή,
και
Στην αγαπημένη μου γιαγιά,
με πολλά αποσιωπητικά....*

ΙΟΥΝΙΟΣ 1969

Γιαγιά... νερό!
Στο δωμάτιο έχει αρχίσει να τρυπώνει απ' τις γρίλιες ένα γκριζο θολό φως, κι οι σκιές στους τοίχους έχουν αρχίσει να υποχωρούνε. Κι αφού εκείνη μες στον ύπνο της δεν μοιάζει να με άκουσε, εγώ επιμένω...

– Γιαγιά, νερό!

Τα σεντόνια της έχουνε τώρα χαραχτεί από αχτίδες πρωινές. Κάπου ανάμεσα στους λευκούς τους έλικες μυρίζω μιαν ανεπαίσθητη κίνηση. Ε, τώρα πια που την έχω ξυπνήσει, γιατί δεν με ρωτάει τί θέλω λοιπόν;

– Σαν τί θες, μωρ' Αλεξάνδρα, τέτοιαν ώρα, να χαρείς;

Πώς της το λες τώρα πως είσαι ακόμη μικρή και φοβάσαι τους θορύβους του σπιτιού που τρίζει όταν κοιμάται, και πως όλη τη νύχτα έχεις διψάσει για τη ζεστή παρηγοριά της δικής της φωνής απ' το διπλανό μαξιλάρι; Κι αν σ' αποπάρει; Κι αν σου πει πως όλα τα καλά κοριτσάκια τέτοιαν ώρα βρίσκονται ακόμη στον τέταρτο ύπνο και δεν βασανίζουνε αξημέρωτα τις γιαγιάδες τους; Όμως, και ποιός της είπε ότι εγώ είμαι ένα απ' αυτά τα καλά –και χαζά– κοριτσάκια; Αλλά και τί σόι εγγονή της Αλεξάνδρας της Μερκάτου θα ήμουνα κιόλας, αν δεν διέθετα ένα πείσμα μεγαλύτερο κι απ' το μπόι μου! Αν εκείνη είναι μια φορά η Αλεξάνδρα η μεγάλη, εγώ είμαι δυο φορές η Αλεξάνδρα η μικρή...

– Γιαγιά, νερό!

Τώρα σβήνω πια μέσα στην έρημο της δίψας μου, ξεψυχάω! Για να δούμε...

Υπέκυψε. Ένα ποτήρι δροσερό νερό έρχεται πάνω απ' το μαξιλάρι μου. Έπειτα, η ζέστα του κορμιού της χάνεται ξανά μες στο φουρφούρισμα των δικών της σεντονιών. Κι εγώ μένω και πάλι μόνη και διψασμένη μέσα στην έρημο των δικών μου. Θάρρος, ακόμη δεν με ξαπέστειλε... Παίρνω καινούργια ανάσα και βάζω σ' ενέργεια επί χάρτου το επόμενο σχέδιο.

– Γιαγιά, πες μου την ώρα...

Ανασηκώνει το κεφάλι της απ' το μαξιλάρι και με κοιτά νυσταγμένα. Ξέρει από πριν τί πρόκειται να της ζητήσω. Τώρα, τον ύπνο μας τον πήρε ο ποταμός...

– Για ποιάν ώρα θες πάλι να σε πω Αλεξάνδρα μου; Για την πιο όμορφη, εκείνη που εγέννησα τη μάνα σου ή, μακριά απ' εμάς, εκείνη που με συλλάβαν, την πιο κακιά και μαύρη; Γιατί την άλλη την ώρα δεν την ξέρω να στηνε πω, βρε πουλάκι μου, το ρολόγι μου το 'χω αφημένο πέρα, απάνου στο κομό και δεν το βλέπω από 'δωνά.

Προτού ν' αλλάξει γνώμη, μεμιάς πηδῶ και στριμώχνομαι πλάι της στο μεγάλο κρεβάτι. Εκείνη, βάνει κάτω απ' το κεφάλι της κι ένα δεύτερο μαξιλάρι, και παίρνει θέση εξομολόγησης...

– Διάλεξε εσύ γιαγιά, και πες μου ό,τι θες απ' τη ζωή σου...

Εγώ λοιπόν, που λες, εγεννήθηκα το 1913 στη Λάρισα μέσα. Κι η μάνα μου με εγέννησε στο σπίτι μοναχή, γιατί τον πατέρα μου απ' το '12* τον είχανε πάρει στρατιώτη στους πολέμους και τους δυο, τους Βαλκανικούς. Από τότε Αλεξάνδρα μου είχαν αρχίσει αυτοί οι αθεόφοβοι οι άνθρωποι και σκοτώνουνταν! Τί Τούρκοι, τί Βουλγάροι, τί Σέρβοι

* Βαλκανικοί Πόλεμοι: 1912-1913, Α' Βαλκανικός Πόλεμος. Οι τότε σύμμαχοι, Ελλάδα, Βουλγαρία, Σερβία και Μαυροβούνιο (Βαλκανικός Σύνδεσμος) διεξάγουν πόλεμο εναντίον της Τουρκίας. 1912-1913, Β' Βαλκανικός Πόλεμος. Οι σύμμαχοι Ελλάδα και Σερβία διεξάγουν πόλεμο εναντίον της Βουλγαρίας. (Σ.τ.Σ.)

και Μαυροβούνιοι, ο πατέρας πότε έτρεχε με τον βασιλέα στην Νιγρίτα, πότε στην Κρέσνα και πότε στο Κιρλί Δερβέν. Μάχες σε λέω τώρα μεγάλες με τους Τούρκους και τους Βουλγάρους τους γειτόνους μας! Και κάθε έναν χρόνο που ο πατέρας μου εγύριζε για λίγον καιρό με την καινούργια του την άδεια από τη μεραρχία για να μας ειδεί, της έφτιανε της μάνας κι από ένα παιδί, κι έφευγε έπειτα πάλι για το μέτωπο όπως είχε έρθει. Κι όταν εξαναγύριζε στο σπίτι με την καινούργια την άδεια, το 'βρισκε το τελευταίο παιδί που της είχε σπείρει γεννημένο κιόλα, ολόκληρο μωράκι. Ε, ρε, τί ετράβηξε εκείνη η μάνα τα πρώτα τα οκτώ χρόνια για να μας μεγαλώσει μοναχή τόσα παιδιά, η ψυχούλα της το ξέρει μοναχά εκείά πάνου όπου είναι τώρα! Βέβαια, όσο ήμαν εγώ μικρή εγνωρίσαμε στο αναμεταξύ κι άλλους πολέμους, επί παραδείγματι τον πρώτον τον Μέγα* πόλεμο και τον άλλον τον Μικρασιατικό, αλλά δεν επήγε ευτυχώς σ' όλους αυτούς ο μπαμπάς. Ίσιαμε την Μικρασία τον εστείλανε, κι αυτό γιατί έτσι τότε το εθελήσαν οι Εγγλέζοι, που με τους Τούρκους δεν τα είχαν εκείνην την εποχή καλά, κι απ' εκεί μιαν ημέρα τον εφέραν πίσω. Γιατί με το που εγεννήθηκε και το τέταρτο το παιδί, η Αγγελικούλα –θα ήταν λέω το '19– επιτέλους μας ήρθε ένα φιρμάνι απ' τη στρατολογία πως τον απαλλάξαν πλέον σαν πολύτεκνο. Τότε τον εγνώρισα πιο καλά, όταν εγύρισε πια για τα καλά στο σπίτι, και πόσο

* Τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. (Σ.τ.Σ.)

πολύ τον αγάπησα αυτόν τον πατέρα στ' αλήθεια! Τελικώς στην οικογένεια γινήκανε σύνολον έξι παιδιά, τρία αγόρια και τρία κορίτσια, κι η αφεντιά μου ήμαν η πρωτότοκη.

Ο μπαμπάς μου ήταν από οικογένεια τσιφλικάδων με γενεές πίσω του πολλές. Μόνον στα χέρια να τον έβλεπες και να μην τον εκοιτούσες στη φυσιογνωμία, δεν μπορεί δηλαδή, θα τα έβγαζες τα συμπεράσματα, τόσο φίνα και λεπτά ήσαντε τα δάχτυλά του. Αρχοντάνθρωπος να σε πω μιαν φορά. Γιατί το σόι του πατέρα μου ήταν απ' τα μεγαλύτερα κι απ' τα πιο πλούσια τα σπίτια μες στη Λάρισα... Βλάχοι στην καταγωγή, με τσιφλίκια μεγάλα και κοπάδια πολλά, περιουσίες δηλαδή τρανταχτές σ' όλην τη γύρω περιοχή, οι Καρανικαίοι με τ' όνομα. Να σκεφθείς, εγώ τα πρώτα μου τα τέσσερα χρόνια τα επέρασα ως επί το πολύ επάνου στα βουνά τα Θεσσαλικά, φιλοξενουμένη στο κονάκι της μιας από τις αδελφές του πατέρα μου που δεν είχε δικά της παιδιά, κι εμένανε με είχε μεγάλην αδυναμία. Αυτή είχε παντρευτεί στο μοναστήρι της Σερβίας μ' έναν τσιφλικά πλούσιον πολύ, που ο πατέρας του τον είχε σπουδαγμένον κιόλα δικηγόρον στο Παρίσι, και ήταν πολύ καλά αποκατεστημένη. Οι δυο τους είχαν τότε σαράντα υπηρέτες μέσα στο κονάκι τους, χώρια τους διακόσιους νοματαίους που εδουλεύαν τα κτήματά τους, κάτι κτήματα όπου να φανταστείς, εφτάναν ίσιαμε να χαθεί το μάτι σου κάτου στον κάμπο. Στα χρόνια δε όπου ο μπαμπάς

έτρεχε απεδώ κι απεκεί στις μάχες και στους πολέμους, έλεγε τη μάνα μας η θεια μου η Καρανίκαινα, «Στείλε με, βρε Δέσποινα, εδώ επάνου το κορίτσι, να ξαλαφρώσεις κι εσύ μιαν στάλα, να πάρουν χρώμα και τα μάγουλα του παιδιού με τον καθαρόν αέρα της εξοχής!...» Κι η κακομοίρα η μάνα που ήταν αφημένη πίσω για να τα βγάλει πέρα μοναχή τόσα χρόνια με τ' αδέλφια μου μωρά της αγγκαλιάς, τί να κάμει, μ' έφτιανε μια και δυο τα μπογαλάκια μου, και μ' έστελνε αυτούθε πέρα. Αλλά και μετέπειτα, όταν πλέον εγύρισε ο πατέρας μας κι έφτιασε περιουσίαν μεγάλη μες στη Λάρισα, εμέναν εκαλούσαν οι θειοι μου αυτοί, μοναχή απ' όλα μου τ' αδέρφια, γιατί σ' εμέναν, την Αλεξάνδρα, είχαν προτίμηση.

Και δεν θα το χωρέσει το μυαλό σου αυτό που θα σε ειπώ, αλλά εγώ στα πρώτα μου τα χρόνια τα παιδικά ενόμιζα πως μόνον βουνά σαν τον Όλυμπο και τον Κίσαβο έχει απάνου της φυτρωμένα η γη, ίσια-ίσια δηλαδή αυτά πό'βλεπα ν' απλώνονται έξω από τ' αμάξι του επιστάτη της θειας μου της Καρανίκαινας, όταν με κουβαλούσε στο κονάκι. Τίποτ' άλλο στον κόσμο δεν είχαν ειδεί τα μάτια μου για χρόνια ολόκληρα, παραπέρα απ' αυτό. Όπου, μιαν φορά εκεί στα δεκατέσσερα θα ήμανε θαρρώ, με παίρνουν, που λες, αυτοί οι θειοι μου να με πάνε εκδρομή μεγάλην ως τον Πλαταμώννα. Και τότε, μάνα μου, την πρωτοβλέπω τη θάλασσα... Εκεί να ειδείς συγκίνηση και δέος η γιαγιά σου! Δεν εφантаζόμανε, βλέπεις, να υπήρχε στον κόσμο τέτοιο πράγμα όμορφο,

αλλά και συνάμα τρομερό σαν κι ετούτο εδώ το θεριό, που να μην έχει ούτε μέση, ούτε τέλος. Ακόμη και τώρα δηλαδή, είναι αλήθεια που τη θάλασσα την κοιτώ και τη φοβούμαι, γι' αυτό και πάω πάντα ίσιαμε 'κεί όπου πατώνω, μην τυχόν και βγει κιόλα από πουθενά κανένα ψάρι και με φάει, αφού ποτέ μου δεν έμαθα να κολυμπώ, ούτε κι όταν εγίνηκα κοτζάμ' γυναίκα. Εκεί, το λοιπόν, στο υποστατικό της θειας μου της Καρανίκαινας, είδα μιαν φορά κι έναν από τους πιο μεγάλους τους ληστές πό'χαμε στα μέρη μας, τον λήσταρχο τον Τζατζά τον λεγόμενον. Αυτός και το σινάφι του ερημάζαν τα γύρω χωριά, πολλά χρόνια προτού να γεννηθώ, αλλά εγώ θυμούμαι μοναχά το κεφάλι του, που το είδα μιαν ημέρα κομμένο και μπηγμένο σ' ένα παλούκι, πέρα στο μεγάλο αλώνι. Τον είχαν πιασμένο οι άνθρωποι του θείου μου από την προηγούμενη νύχτα, κι είχε γινεί μάχη μεγάλη εωσότου να τονε μαντρώσουν. Το σώμα δεν θυμούμαι και να ερώτησα τί το είχαν κάμει, γιατί ήτανε τέτοιος μεγάλος ο φόβος που επήρα σαν το είδα εκείνο 'κεί το κεφάλι να στέκει μοναχό και να με κοιτάζει εκεί απάνου στο παλούκι του, με τα μάτια γουρλωμένα, τα γένια ματωμένα, και με κάτι μαλλούρες ανάκατες και μαύρες σαν και της Μέδουσας, που εξέχασα εντελώς να το διευκρινίσω αυτό εκ των υστέρων. Άλλωστε, όλα εμείς τα παιδιά τότε δεν μπορούσαμε να τα ερωτούμε και όλα, δεν είχαμε, βλέπεις, τέτοια δικαιώματα, άλλο τώρα που εγώ ήμανε η μεγαλύτερη απ' τ' αδέλφια

μου και η αδυναμία της θειας μου της Καρανίκαινας, Θεός σχωρέσ' την, και είχα από χατίρια και το κάτι παραπάνου. Αλλά όχι κι ότι μπορούσα να κάνω και κατάχρηση!

Αυτόν, λοιπόν, τον βίο τον χαρισάμενο εξούσε με τον άνδρα της η αδερφή του πατέρα μου. Ωραίες εποχές αυτές μαθές, να τις ζεις έτσι όπως τις εξούσαν αυτοί. Άσε δε που όταν εβαριούνταν οι δυο τους να κάθονται στη Θεσσαλία, επηγαίναν και επαραθέριζαν εις την Ευρώπη παρακαλώ, στην Νις* της Γαλλίας. Τί τα θες δηλαδή, είναι και να το λείει η τύχη σου να πάρεις καλόν άνδρα. Και η θεια μου η Καρανίκαινα είχε τύχη βουνό να πάρει άνδρα που την έκανε όλα της τα χατίρια. Αφού όλα της τα λούσα, να σκεφθείς, της τα εψώνιζε εκείνος απ' το Παρίσι. Εκεί σε θέλω, που λες, να ειδείς καπελίνες, να ειδείς φουρφουριστά μεταξωτά, να ειδείς και αξεσουάρ –τί μανσόν, τί γοβάκια και τί γάντια–ασορτί! Απ' εκεί εβλέπαμε και ξεσηκώναμε τις μόδες για τα φουστάνια μας όλες εμείς οι κομψές κοπέλες μέσα στη Λάρισα. Πού εκείνος ο τσιγκούνης ο δικός μου ο άνδρας αργότερα, που ήθελε όλα να τα μαζώνει μέσα στην κάσα! «Τί τις θες, βρε θεοσκοτωμένε, τις καινούργιες επιχειρήσεις σε τέτοια ηλικία που εφτάσαμε; Στον τάφο μαζί μας θα τα πάρουμε;» Τον ετρώγομαν εγώ, όταν πλέον είχαμε βρει τα ίσια μας μετά τις κατοχές και τις εξορίες. «Να μη σώσουμε να τα χαρούμε κι εμείς λιγουλάκι

* Νίκαια, Γαλλία. (Σ.τ.Σ.)

τα χρόνια μας τώρα που επιτέλους εφτιαχτήκαμε;» Αφού να σκεφθείς, ένα ταξίδι είχα από πάντα επιθυμίας να πάω, ίσιαμε την Κίνα για να ειδώ τις παγόδες, κι εκεί όπου είχα πει πως επιτέλους θα τον εκατάφερνα, αλλ' εκεί απεφάσισε να φτιάσει πάλι μιαν άλλην επιχείρηση, κι ετελειώσαν τα δίφραγκα. Άστα, όμως, τώρα αυτά, να μην αρχίσω και τα λέω και σ' εσέναν τα παράπονά μου τα ατελείωτα απ' τον άνδρα μου, γιατί ίσια-ίσια που θα καταφέρω να συγχυστώ, κι είναι κρίμα απ' τον Θεό τόσο νέα ακόμη να πάω απ' την καρδιά μου.

Από τέτοιαν, λοιπόν, οικογένεια ήταν ο δικός μου ο πατέρας μιαν φορά... Και κοντά στο υπόλοιπο το σόι του ήταν ο μπαμπάς κι από μοναχός του άρχοντας, αλλά και πολύ εργατικός. Να σκεφθείς πως παρά τους πολέμους όπου έτρεχε κάθε τρεις και δυο, όταν εγύρισε διά παντός πίσω στο σπίτι έφτιασε τρία ολόκληρα ξενοδοχεία, τα καλύτερα μες στη Λάρισα. Δεν λέω, τότες πια είχαμε οικονομική άνεση μεγάλην κι ο μπαμπάς μου, τί να σε πω Αλεξάνδρα μου, που σε όλην του τη ζωή δεν τα ελογάριαζε τα λεπτά, έτρεφε πλέον για εμάς τα παιδιά του όνειρα μεγάλα και τρανά. «Εγώ τώρα», έλεγε στη μάνα μου και σ' όλους τους συγγενείς που κατεβαίναν απ' τα διάφορα κονάκια τους για να μας ειδούν στ' αρχοντικό μας κάτου στην πόλη, «εγώ τώρα είμαι ο πιο ευτυχισμένος κι ο πιο πλούσιος άνθρωπος του κόσμου!» Και δώσ' του κι εφωτίζονταν ολόκληρος ο μπαμπάς με το που το σκέφτονταν αυτό. Και πώς να μην

ήταν ευτυχισμένος δηλαδή; Στα τρία του τα κορίτσια, σ' εμένα, στην Αγγελικούλα και στη Ρηνιώ, μας είχε φτιάσει προίκα μεγάλην, με λίρες χρυσές πολλές κι απ' ένα σπίτι ιδιόκτητο στην καθεμία εις τα καλύτερα σημεία της Λαρίσης. Ήθελε, βλέπεις, να μας καλοπαντρέψει. Και στο καθένα απ' τα τρία μας τ' αγόρια ελογάριαζε πως θ' αφήκει απ' ένα ξενοδοχείο. Πώς να σε το πω δηλαδή, και λίγα παιδιά μες στη Λάρισα εξεκινάγαν εκείνην την εποχή τη ζωή τους τόσο καλά σαν κι εμάς.

Τα εφηβικά μου τα χρόνια; Ου, θυμούμαι πολλά απ' εκεί, να σε λέω αν θες και μέχρι αύριο το πρωί, αλλά τώρα απ' τις ενθυμήσεις αυτές θα σε ειπώ μόνον εκείνα που τα βλέπω πιο ζωντανά. Κάθε Κυριακή μεσημέρι, λοιπόν, που θα μαζευόμασταν όλη η οικογένεια στην καλήν την τραπεζαρία για να φάμε, πρώτα θα επαίρναμε θέση εμείς τα παιδιά, πλυμένα όλα και ντυμένα με τα καλά μας. Τ' αγόρια μας τα τρία εκαμάρωναν τα ναυτικά τους τα κουστούμια –γιατί έτσι συνηθίζονταν να ντύνονται τ' αγόρια τότε– και τους κολλαρισμένους ναυτικούς τους γιακάδες. Κι εμείς οι κοπέλες εκάναμε την εμφάνισή μας με τα μαλλιά πλεγμένα σε κοτσίδες σφιχτές, και με τα φουστάνια μας τα επίσημα, με τα ίδια όπου είχαμε πάει πρωί-πρωί και στην εκκλησιά. Κι έπειτα, θα επεριμέναμε τον μπαμπά να τελειώσει στο γραφείο την εφημερίδα του, και τη μαμά να κατεβεί απ' την κρεβατοκάμαρά της που ήταν στο απάνου πάτωμα. Εγώ εν τω μεταξύ,

που ήμανε η πρωτότοκη, είχα αυστηράν εντολή όσο θα επεριμέναμε να προσέχω τα μικρότερα. Έπρεπε δε να φροντίζω να κάθονται με τη σειρά γύρω απ' το τραπέζι ανάλογα με την ηλικία, και με τα χέρια σταυρωμένα μπροστά τους χωρίς να βγάνουν μιλιά, όπως μας εμαθαίναν στο σχολειό. Πρώτη εγώ, ύστερα ο δευτερότοκος ο Αντρέας, μετά τα κορίτσια η Αγγελικούλα με τη Ρηγιώ, έπειτα ο Δημητρός, και τελευταίος ο Γιάννης, ο Βενιαμίν όπως τον ελέγαμε, που τον βλέπω μπροστά μου σαν τώρα, με μιαν ποδιά παιδική και με σαλιάρρα κεντημένη, μπόμπιρας ακόμη. Και με το που έρχονταν κι έπαιρνε τη θέση του στο κεφάλι του τραπεζιού ο μπαμπάς σιωπηλός, εκατέβαινε κι η μαμά στολισμένη. Διότι όλοι μας το εξέραμε δα, πως η ετοιμασία της μαμάς για το οικογενειακό τραπέζι ήταν σωστή ιεροτελεστία. Έπρεπε πρώτα να φορέσει το καινούργιο της το φόρεμα, να κατεβάσει λίγα σγουρά επάνου στο αριστερό της το μάγουλο, κι ύστερα να περάσει στ' αυτιά τα διαμαντένια σκουλαρίκια που την είχε κάμει δώρο ο μπαμπάς στη δεκάτη επέτειο του γάμου τους. Τέλος, άπλωνε στο πρόσωπο και στο ντεκολτέ της ένα στρώμα παχύ από μια κρέμα προσώπου γαλλική που εμοσχομύριζε από άνθη γιασεμιού, κι εφαινούνταν επιτέλους στην κορυφή της σκάλας.

Γιατί η μαμά μου η Δέσποινα ήτανε όμορφη γυναίκα, μ' όλο το νόημα της λέξης. Μελαχρινή, σχέση Παναγιά βυζαντινής εκκλησιάς, και μ' ένα πρόσωπο

όπου απάνου του φωτάγαν κάτι μάτια σε χρώμα γκριζο ανοιχτό, άλλο να σε λέω, κι άλλο να την θεωρείς. Γι' αυτήν της την ασυνήθιστην ομορφιά την είχε ζητήσει αρχικώς και εις γάμο ο μπαμπάς, διότι να πάρεις υπ' όψιν σου που η μαμά μου δεν είχε απ' το σπίτι της καμμιάν περιουσία. Όμως κοντά στην ομορφιά της απεδείχθη και γυναίκα άξια πολύ. Σαρακατσαναία όνομα και πράγμα, δεν ξέρω κι αν έχεις ακούσει για τούτην τη ράτσα... Τί να σε πρωτοειπώ για την κυρα-Δέσποινα για να καταλάβεις; Παιδικά χρόνια η μάνα δεν έζησε. Εγεννήθηκε, βλέπεις, κι εκείνη στο σπίτι της η πρωτότοκη, κι όταν τους εκυνηγήσαν οι Βουλγάροι απ' τη Θράκη και τους διώξαν ίσια με κάτου στον κάμπο τον Θεσσαλικό, κι οι δυο οι γονείς της επεθάναν απ' τις κακουχίες και τη στέρηση. Ορφανή και μονάχη τότε η μάνα μου τα μεγάλωσε όλα τ' αδέρφια της τα μικρότερα, και σε κάτι καιρούς χαλεπούς να σε χαρώ, όπου δεν την έφτανε το βαλάντιο ούτε για να τους πάρει μιαν στάλα ψωμάκι να βάλουνε στο στόμα τους. Αναγκάστηκε τότες κορίτσι πράγμα να ξενοδουλεύει, στον μύλο, σε σπίτια, παντού τέλος πάντων. Εκεί να ειδείς αγώνας για επιβίωση! Γι' αυτό κι η μάνα, παρ' όλην την ομορφιά της, ήτανε –τί ήτανε δηλαδή, η ζωή την έκανε έτσι– γυναίκα σκληρή. Κι ακόμη και τότες όπου πια εμείς οι Καρανικαίοι εθεωρούμασταν οικογένεια πλουσία μες στην πόλη, εκείνη εβάσταγε σφιχτά τη ρέγουλα του σπιτιού, κι ο μπαμπάς που ήταν ο γεννημένος άρχοντας και ο σκορποχέ-

ρης, σ' εκείνης τα χέρια τ' ακουμπούσε τα λεπτά. Κι εκάθονταν κι ελογάριαζε η κυρά Δέσποινα μονάχη της, τόσα για το λάδι, τόσα για τ' αλεύρι, και τόσα για να φτιάσουμε καινούργια ρούχα για τα μικρά που όλο εμεγαλώναν. Τελευταία στις φροντίδες ερχόμανε εγώ που ήμαν η πρωτότοκη, και μετά ο εαυτός της. Αλλά, όχι πως κι εμείς οι δυο εστερούμασταν! Ο μπαμπάς ήτανε, καταλαβαίνεις, μέσα στην πόλη γνωστός πολύ, κι έπρεπε και του λόγου μας να εμφανιζόμαστε ανάλογα όταν θα εβγαίναμε την Κυριακή στη βόλτα.

Ήταν, λοιπόν, η μαμά μου σε όλην της τη ζωή κοκέτα πολύ, κι από εκεί επήρα κι εγώ, και μ' αρέσει το ωραίο. Και στις γιορτές, μας έπαιρνε ο μπαμπάς, τις κόρες του και τη μάνα μαζί, και αν ήταν μεν χειμώνας θα επηγαίναμε καμμιάν επίσκεψιν, ενώ τα καλοκαίρια που ήταν ωραίος ο καιρός θα εβγαίναμε περίπατο στον κήπο του Χαλίμ-Αγά. Μα τί κήπος ήταν Αλεξάνδρα μου αυτός θαυμαστός, που δεν έχω λόγια να σε τον περιγράψω! Ένα πάρκο ολόδροσο ήταν, όπου όσο και να περπατούσες έβλεπες πλάι στο διάβα σου όλο δέντρα πυκνά αιωνόβια, κι από κάτω στη σκιά τους εβαδίζαν παγόβια. Στις ημέρες μου δε, ο κήπος αυτός είχε μέσα και κινηματογράφο, τον μόνον και τον πρώτο μες στην πόλη μας –βωβό, όμως, σημείωσε– εκείνην την εποχή. Εκεί εβλέπαμε πότε-πότε και κανένα έργον απ' αυτά που κυκλοφορούσαν και εις την Αθήνα, ωραία έργα δε, δραματικά, και όλα τους ευρωπαϊκά,

όπως *Αι Δύο Ορφαναί*, και άλλα παρόμοια. Και στην πιο όμορφη γωνιά του Χαλίμ-Αγά, εκεί δίπλα σ' ένα ρέμα που στις όχθες του είχε πλατάνια, ήταν χτισμένο το πιο αριστοκρατικό κέντρον της πόλης, με ορχήστρα και τραπέζια πολυτελή, όπου εκάθονταν κάθε απόγιομα όλη η καλή κοινωνία της Λαρίσης για να πάρει τον αέρα της, μαζί κι εμείς με τον μπαμπά. Ο μπαμπάς εμοίραζε όλην ώρα χαιρετούρες από εδώ κι από εκεί, ενώ η μαμά ερέμβαζε σιωπηλή. Κι εμέναν, που ήμαν η πιο μεγάλη από τα κορίτσια και σε ηλικία όπου μ' εκορτάριζαν οι νεαροί, με ντύναν βέβαια ωραία, δεν λέω, αλλά με δίναν από δίπλα και τη μικρότερη, τη Ρηνιώ. Γιατί; Μα, για να παρακολουθεί τις ματιές που ανταλλάσσονταν και να μαρτυράει στη μαμά ποιός με είχε κοιτάξει και γιατί. Χαφιές να σου πετύχει! Γι' αυτό και, δεν βαριέσαι, τα χρόνια μου εκείνα που ήτανε όμορφα και πλούσια, εγώ δεν τα εχάρηκα, μέχρι που επαντρεύτηκα, και τέρμα τα δίφραγκα. Γιατί ήταν βλέπεις, Αλεξάνδρα μου, η εποχή τέτοια, όπου οι γονείς τα εχαντάκωναν τα καημένα τα κορίτσια τους.

Εγώ ετελείωσα σχολαρχείο μοναχά. Και να σκεφθείς, ότι στο σχολειό μέσα από εβδομήντα πέντε παιδιά, μόνον εμέναν την Αλεξάνδρα με ήξερε ο σχολάρχης με το μικρό μου τ' όνομα. Γιατί εγώ ήμανε η πρώτη μαθήτρια. Αλλά με κρατήσαν, ναι με κρατήσαν, παιδί μου, να μην πάω από κείθε παραπέρα! Οι συγγενείς δηλαδή, γιατί ο πατέρας μου

ήταν προοδευτικός. «Την Αλεξάνδρα μου εγώ θα τη σπουδάσω», έλεγε από την αρχή. Κι έπειτα, όταν με είδε κιόλα που ήμανε καλή μαθήτρια και που τα έπαιρνα τα γράμματα, είχε πλέον και φιλοδοξίες για μέναν πολλές. «Κι αν δεν την κάνω γιατρό, θα την κάνω φαρμακοποιό!» εδήλωνε σ' όλους μέσα στη Λάρισα. Κι εγώ πώς το ήθελα... πολύ! Γιατί μαζί με την έφεσιν πό'χα για τα διαβάσματα, είχα εκείνην την εποχή κρυμμένες κι ευαισθησίες πολλές. Θυμούμαι σαν και τώρα που εκείνος ο θειος μου ο δικηγόρος, ο άνδρας της θειας μου της Καρανίκαινας, με το που έρχονταν από το εξωτερικό, εκατέβαζε μόνον για μέναν το γραμμόφωνο με το χωνί, και μ' εκαλούσε ν' ακούσω όλες τις καινούργιες τις πλάκες με όπερες πό'χε φέρει μαζί του απ' το ταξίδι. Εγώ εκαθόμαν σιωπηλή και τις άκουγα, κι ύστερα τις μελωδίες που εθυμούμαν, σαν ήμανε μόνη, τις ετραγουδούσα μυστικά. *Ριγκολέτο, Κουρέα της Σεβίλλης, Τόσκα, Καβαλερία Ρουστικάνα...* Τότε ακόμη έκανα όνειρα. Και στο ωδείο ήθελα να πάω, να μάθω μουσική, και στο πανεπιστήμιον. Και μακάρι νά 'χε γινεί έτσι, διότι όλα θά 'σαντε καλύτερα τα μετέπειτα τα χρόνια μας. Αλλά οι επαρχιώτες συγγενείς τώρα, τί περιμένεις; Τίποτε, παιδί μου, τον μπαμπά μου τον εφάγαν τ' αυτιά, πώς πού ακούστηκε τάχα να μ' αφήσει νά 'ρθω μοναχή μου, κορίτσι πράμα, στην Αθήνα;

Γιατί εκείνα τα χρόνια βλέπεις, λίγες ήσαντε οι κοπέλες καλών οικογενειών που έρχονταν μοναχές

για να σπουδάσουν στην πρωτεύουσα, μετρημένες στα δάχτυλα του ενός χεριού. Και να ειδείς που ολόκληρος διευθυντής του σχολαρχείου, όταν οι δικοί μου μ' εσταματήσαν απ' το σχολειό, ήρθε γραμμή στο σπίτι για να ειδεί κατ' ιδίαν τον μπαμπά και να διαμαρτυρηθεί, «Γιατί, μα γιατί την κρατάτε την Αλεξάνδρα απ' το σχολειό;» Κλάμα κι εγώ, κλάμα πικρό απ' τη διπλανή την κάμαρα, που δεν θα μ' αφήναν να συνεχίσω... Τρεις ημέρες ολόκληρες έκανα να βάλω μπουκιά στο στόμα μου απ' τον καημό. Κι έπειτα, από μοναχή μου, κρυφά στην αρχή, αρχίνισα κι εδιάβαζα. Και ξέρεις τί δύσκολα βιβλία; Να με ειδείς να διαβάζω για Βουδισμό, να με ειδείς να διαβάζω Γκαίτε και Νίτσε, και σκέψου τώρα, εκείνα τα χρόνια! Τα δε βιβλία με τα εδάνειζε κρυφά ο θειος μου ο δικηγόρος, που όπως σε είπα και πριν οι γονείς του τον είχαν εκείνην την εποχή σπουδασμένον στο Παρίσι, –όχι όπως τώρα, όπου σπουδάζει κι η κουτσή Μαριώ στο Παρίσι!– αλλά που κι ετούτος ακόμη, απορούσε με μέναν και μ' έλεγε, «Και τί καταλαβαίνεις εσύ που τα διαβάζεις όλ' αυτά, βρε Αλεξάνδρα μου, γυναίκα πράμα; Πάρε καλύτερα και κάνε κανένα κέντημα, γειά σου!»

Να σε πω, θα ήμανε πόσων χρόνων τότε που μ' εσταματήσαν από το σχολειό, δεκατεσσάρων; Κάπου εκεί τέλος πάντων, δεν θυμούμαι τώρα και με τόσα χρόνια πό'χουν περάσει από τότε. Ε, κι από 'κεί κι ύστερα η μάνα μου μ' έβαλε να μάθω νοικοκυριό, να προετοιμάζομαι για όταν θα παντρευτώ. Αλλά

μεταξύ μας, το έκανε νομίζω κι επί τούτου, για να την αλαφρώσω. Όχι πως φυσικώς δεν είχε τον τρόπο να έχει στο σπίτι βοηθό. Είχαμε ανθρώπους για τις βαριές δουλειές, μιαν γυναίκα που έρχονταν για το πλύσιμο στη σκάφη, τη λάτρα του σπιτιού και το σίδερο, μποσταντζή για τον κήπο, και τα τοιαύτα. Αλλά η μάνα το 'βρισκε πως εκείνη μοναχά θα εφρόντιζε τα του νοικοκυριού της καλύτερα από κάθε άλλον, κι ήθελε να είναι μέσα σ' όλα πρώτη. Κι εμέναν, ε, ρε Παναγία μου, τί καταπίεση μ' έκανε όλα εκείνα τα χρόνια! Μ' ετραβούσε να πηγαίνω παντού μαζί της από κοντά, κι όσο εμεγάλωνα, τόσο μ' εφόρτωνε και με περισσότερες αγγαρείες. Ίσαμε πό'χαμε στην αυλή μας ένα πηγάδι δέκα οργιές βαθύ, κι απ' εκεί μ' έβανε, εμέναν την καημένην, να τραβώ με τις ώρες τους κουβάδες το νερό για να ποτίζονται τ' αγαπημένα της τα μπουστάνια. Και τ' αδέλφια μου τα μικρότερα, απ' τα χρόνια μου τα οκτώ κι έπειτα, εγώ ήμανε που τα εφρόντιζα, εγώ ήμανε που τα επρόσεχα, κι εγώ όπου έδινα εις τη μάνα λογαριασμό τί εκάναν και τί εράναν, μέχρι που και το τελευταίο απ' τ' αγόρια μας να τελειώσει και το σχολειό. Γιατί τα πρώτα τα χρόνια, όλο κι εγένναγε η μάνα. Το ένα, το πιο μωρό εκράταγε πάντα αγκαλιά, κι έσουρνε κάθε φορά πίσω απ' τις φούστες της κι ένα δυο απ' τ' άλλα, μέχρι που θα εξεπετάγονταν. Και τα μεγαλύτερα απ' τ' αδέρφια μου, αυτά όπου δεν τα έκανε πλέον ζάφτι απ' την αταξία, με τα πασάριζε εμέναν. Εδώ λοιπόν, στα γόνατα, με

δαύτα έγγραφα, με δαύτα εμελετούσα τα μαθήματά μου για το σχολαρχείον, και μ' ετούτα έπαιξα εγώ αντίς για κούκλες, σε όλα μου τα χρόνια τα παιδικά. Είχα αυτό το καθήκον βλέπεις, ως πρωτότοκη. Απ' εκεί δε επήρα σειρά μετά, και σ' όλην μου την υπόλοιπη ζωή όπως θα ειδείς και παρακάτου, εσυνέχισα να τρέχω για όλους τους δικούς μου βρέξει-χιονίσει, ασχέτως τώρα και εάν δεν μου ανεγνωρίσθη και σε όλας τας περιπτώσεις.

Άσε δε πια και για το σπίτι τί ταντέλες μ' έβανε η μάνα κι έφτιανα, και τί κεντήματα λεπτεπίλεπτα... Θα σε ειπώ μόνον, πως όλα τα δωμάτια του αρχοντικού μας στην οδόν Αγιάς πό'χαν το καθένα τους από δυο μεγάλα παράθυρα, ψηλά ως το ταβάνι, είχαν κουρτίνες κεντητές απ' εμέναν, με τέσσαρες παλάμες ταντέλα ατραντέ από πάνου, κι άλλο τόσο από κάτω. Εκέντησα έπειτα κι όλα τα προικιά τα δικά μου, κι έραβα κι όλα τα ρούχα των μικρών. Και κοίταξέ με, κάτω απ' ένα τόσο δα κούτσικο φωσάκι τα έραβα όλ' αυτά, ώρες και ώρες στη σειρά ίσαμε αργά τη νύχτα, τόσο που με τρέχανε πια τα μάτια μου δάκρυα απ' τον πόνο. Μα η μάνα δεν με άφηνε απεκεί ούτε να σηκώσω το κεφάλι, μέχρι να τελειώσω τη δουλειά της ημέρας. Κι έπειτα, όταν ανέβαινα πια στην κρεβατοκάμαρά μου, έπιανα στα μουλωχτά το βιβλίο απ' εκεί όπου το' χα αφήκει την προηγούμενη νύχτα, και δώσ' του κι εδιάβαζα στα σκοτεινά. Όχι τίποτ' άλλο, εγώ δεν κάνω βέβαια τον γιατρό, αλλά απ' εκείνην τη στιγμή κι ύστερα

την έπαθα τη μυωπία στα μάτια. Αλλά, έλα και πες με τώρα εσύ, και τί να έκανα; Μοναχά αυτό είχα Αλεξάνδρα μου ως διέξοδο, αυτό και μόνον, για να κάνω και κάτι που εγώ το ήθελα πραγματικώς.

Αργότερα μοναχά, πολύ αργότερα, τότε με τα βάσανά μας τα μεγάλα, και με τις Κατοχές, και με τα παρ' ολίγον διαζύγια, τότες πια μοναχή μου έπιανα να μονολογώ κι έλεγα, «Αχ, μωρέ καημένη μάνα, πόσο στράφι επήγαν όλα ετούτα τα κεντήματα...» Άλλα κι άλλα έπρεπε να είχα κάμει εγώ τότε. Να εργάζομαν φερ' ειπείν και έτσι να εγνώριζα τον κόσμο. Και να εσπούδαζα. Μ' ακούς τί σε λέω; Να εσπούδαζα! Θα εκρατούσα τη ζωή μου στα χέρια μου αν τα 'χα κάμει όλα αυτά. Ε, μετά επέρασαν τα χρόνια, επαντρεύτηκα είκοσι χρονώ κι έφυγα απ' το σπίτι...

Οι γρίλιες έχουν πια βαφτεί χρυσές. Τώρα αρχίζουν να μας κατακλύζουν σιγά-σιγά όλοι οι μικροί και οι μεγάλοι θόρυβοι του πρωινού: Ένα παντζούρι γειτονικό που ανοίγει, ο Μάριος ο κηπουρός που ξεμανταλώνει την πόρτα του κήπου σούροντας πάνω στο χορτάρι τις τσουγκράνες του, ένας κουβάς νερό που χύνεται από ψηλά, επάνω στα γεράνια μιας αυλής.

Κι ανάμεσο σ' όλα αυτά, η πόρτα της διπλανής κρεβατοκάμαρας που μετά από μιας νύχτας υποχρεωτική σιωπή, ανοίγει από βήματα βιαστικά που οδηγούν στο μπάνιο. Στη βρύση του νιπτήρα, ανάσες βαθιές και βρεγμένες, και μετά το βαζάκι που κοπανιέται με το πινέλο στη μάχη του ξυρίσματος. Εκείνη δίπλα μου κόβει στη μέση την αφήγηση κι αφουγκράζεται. Κάτι στην αίσθηση του κορμιού της τεντώνεται σάμπως να δέχτηκε μόλις μιαν αόρατη εισβολή. «Νιόνιο, χριστιανέ μου, τί θα γίνει μ' αυτήν την κατάσταση, πάλι με ετάραξες όλην τη νύχτα στο ροχαλητό! Μέχρι εδώ μέσα ακούγοςαν, κι ας είχες κλειστή τη δική σου την πόρτα!»

Αφήνω βιαστικά το διπλό κρεβάτι, κι έτσι ζεστή απ' την αγκαλιά και το παραμύθι που έμεινε ατελείωτο, χύνομαι στο σκοτεινό διάδρομο και λαχνασμένη σταματώ μπρος στην κλειστή πόρτα του μπάνιου. Απ' τη φωτεινή χαραμάδα ξεχύνεται η μυρωδιά της κολόνιας που απλώνει πάντα επάνω στα μαλλιά του μετά την πρωινή του τουαλέτα ο παππούς, κάτι ανάμεσο σε λεμόνι και λεβάντα. Κλείνω τα μάτια και τον περιμένω ν' ανοίξει, με τα χέρια μου απλωμένα μπροστά, σαν μικρός υπνοβάτης. Το πόμολο από μέσα γυρίζει. Η θεόρατη σιλουέτα του εμφανίζεται στο άνοιγμα της πόρτας του λουτρού, πίσω της το ζεστό πρωινό φως που έρχεται απ' τον φεγγίτη...

– Παππού!...

– Αγγελουδίνα μου! Καλή σου 'μέρα...

Τ' αγαπάω αυτό το παρατσούκλι. Είναι απ' τα λίγα πράγματα που προφταίνουμε να μοιραστούμε οι δυο μας ανάμεσα στις διαρκείς απουσίες του. Τον αγκαλιάζω απ' τη μέση και σφίγγω το μάγουλό μου πάνω στη μαλακή κοιλιά του. Πόσο ψηλός, πανύψηλος είναι ο παππούς για τα δικά μου τα μέτρα... Όμως και πόσο τον αγαπώ, πόσο, αχ πόσο, και πόσο θα ήθελα να έσκυβε μια στιγμή για να φιλήσω το καλοξυρισμένο μάγουλό του, τεντώνοντας ως τον ουρανό το δικό μου το παιδικό ανάστημα...

– Παππού, σήμερα είναι Κυριακή. Υποσχέσου μου πως δεν θα μας φύγεις πάλι... Θα κάτσεις μαζί μας, δεν θα κάτσεις;

Κι όμως, θα φύγει κι αυτή τη φορά σαν τον κυνηγημένο, πάντα μουρμουρίζοντας μέσα στον γιακά του μια κάποια δικαιολογία τόσο σιγά, ίσα που να μην την ακούσω. Κι η βαριά ξύλινη εξώπορτα θα κλείσει πίσω του σε χρόνο αμείλικτο, σαν σιωπή, και θ' αφήσει σε μένα να κρατώ ανάμεσα στα απλωμένα μου μπράτσα μοναχά την κολόνια του...

Αυτήν την κολόνια που έρχεται πάντα φευγαλέα και χαϊδεύει τα ρουθούνια μου με κάθε αποφασιστικό κλείσιμο μιας πόρτας. Γιατί γιαγιά Αλεξάνδρα, γιατί τόση εγκατάλειψη, γιατί τόση οργή, γιατί μοναχά πια ένας σκοτεινός διάδρομος να χωρίζει και να ενώνει εσάς τους δυο σ' αυτή τη ζωή;

